

Wojciech Stankiewicz

Prawnomiędzynarodowe uregulowania kary śmierci na świecie

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 10, 36-53

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Wojciech Stankiewicz*

Prawnomiędzynarodowe uregulowania kary śmierci na świecie

Świat w XXI w. stoi przed wieloma dylematami natury moralnej. Jednym z nich jest problematyka kary śmierci, która mimo usilnej działalności wielu organizacji międzynarodowych, jak i krajowych oraz pozarządowych, wciąż jest obowiązującym prawem w wielu państwach. Aktualnie większość (nie wszystkie) państw demokratycznych zniosła karę śmierci.

Temat kary śmierci można zdecydowanie uznać za kontrowersyjny. Zarówno zwolennicy, jak i przeciwnicy bronią swoich racji, posługując się różnymi argumentami. W XXI w. kwestia ta, w zależności od kraju, religii a także uwarunkowań cywilizacyjnych, prowokuje do zadawania wielu problemowych pytań.

Celem niniejszego studium jest zbadanie zagadnienia kary śmierci na świecie w ostatnich latach. Analiza zjawiska, skoncentrowana na aspekcie prawnym oraz moralnym stanowi istotny element pracy. Autor niniejszego artykułu, korzystając z najbardziej aktualnych informacji, zamierza zobrazować stan faktyczny kary głównej.

Hipotezą przyjętą w niniejszym artykule jest twierdzenie, że świat w XXI w. może funkcjonować bez kary śmierci, ponieważ jej usankcjonowanie niesie za sobą wiele nadużyć w kwestii praw człowieka. Jest także wykorzystywana przez kraje jako metoda osiągnięcia partykularnych celów zwłaszcza w sferze politycznej.

W celu rozwinięcia problemu badawczego postawiono następujące pytania:

1. Jak wygląda stan faktyczny wykonywania kary śmierci na świecie?
2. Czyje racje, abolicjonistów czy retencjonistów, przekonują w czasach współczesnych oraz jakie czynniki wpływają na takie postawy?

---

* Dr Wojciech Stankiewicz, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

Kara śmierci na świecie po 2000 roku

Biorąc pod uwagę ostatnie 10 lat, dostrzec można zmniejszenie liczby państw, w których kara śmierci jest obowiązującym prawem. Faktycznie w ciągu dekady karę tę zniosło lub zaprzestało jej stosowania 31 krajów. Pomimo iż abolicja obejmuje coraz większą liczbę państw, w krajach takich, jak Chiny, Arabia Saudyjska, Iran, Jemen oraz Stany Zjednoczone odbywa się najwięcej egzekucji na świecie. Rażąco jest także fakt, iż dokonują one egzekucji będących pod różnymi względami w opozycji do międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka. Amnesty International zarejestrowało, iż w roku 2010 liczba wykonanych egzekucji wyniosła 527, podczas gdy w 2009 r. było ich aż 714 (Chiny nie są uwzględniane w statystykach). W Chinach w 2010 r. prawdopodobnie wykonano w tym kraju tysiące wyroków. Niestety, kraj ten trzyma informacje na ten temat w ścisłej tajemnicy, co nie pozwala na dokładne oszacowanie liczby egzekucji.

W przypadku Chin kara śmierci była orzekana za różnego rodzaju przestępstwa, również wykroczenia, w których nie dochodziło do stosowania przemocy. Była stosowana bez uwzględnienia faktu, iż toczące się postępowania nie spełniały międzynarodowych standardów dotyczących sprawiedliwego procesu. W 2010 r. orzekano ją za przestępstwa narkotykowe w: Chinach, Egipcie, Indonezji, Iranie, Laosie, Libii, Malezji, Tajlandii, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Arabii Saudyjskiej i Jemenie. Stosowano ją wobec osób, które w momencie popełnienia przestępstwa nie miały ukończonych 18 lat (a często nawet 16) w: Arabii Saudyjskiej, Iranie, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Sudanie oraz Pakistanie (państwa te lekcewały zakazy międzynarodowe). W ostatnim raporcie Amnesty International za 2010 r. wskazano również przypadki państw, w których z kierunku abolicjonistycznego skierowano się ku retencji¹.

Kara śmierci jest stosowana w głównej mierze za przestępstwa, w których dochodzi do zamachu na życie człowieka, ale również za określane mianem „politycznych”, czyli szpiegostwo, zdradę czy przejęcie władzy w niekonstytucyjny sposób. Kara śmierci za zamachy terrorystyczne obowiązuje w Egipcie czy Algierii ze względu na wysokie zagrożenie działaniami terrorystycznymi na ich terenach. Handel narkotykami na szeroką skalę, ale także ich przywóz, sprzedaż, jak i samo posiadanie są przestępstwami, za które kara główna grozi w Azji, na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej. Przestępstwa mające charakter obyczajowy, takie jak homoseksualizm, gwałt czy cudzołóstwo są w krajach islamskich karane śmier-

---

¹ Kara śmierci w 2010 roku: Kraje wykonujące egzekucję stają się wyjątkiem, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/7226/589/category/9.html (dostęp: 7.04.2011).

cią, co znajduje uzasadnienie w prawie islamskim. W Indiach kara ta grozi za kontrabandę (samochody), w Libii – spożycie alkoholu, a w Chinach – kradzieże, łapownictwo czy handel narkotykami.

Lista czynów, za które grozi kara śmierci jest najbardziej obszerna w Chinach (obejmuje prawie 70 przestępstw, m.in. łapówkarstwo, spekulację, kradzież mienia państwowego czy przemyt). Kara główna jest stosowana w dwóch krajach o demokratycznym ustroju – Japonii oraz USA, gdzie grozi za popełnienie 47 przestępstw federalnych (zapis znajduje się w ustawie karnej z 1994 r. *Violent Crime Control and Law Enforcement Act*), m.in.: zabójstwo prezydenta oraz innych przedstawicieli państwowych wysokiej rangi; morderstwo dokonane przez więźnia, który dopuścił się ucieczki z więzienia federalnego; wykorzystywanie seksualne dzieci, którego skutkiem jest śmierć; wykorzystywanie seksualne w pozostałych wypadkach również skutkujące śmiercią; zabójstwo dokonane na zlecenie; napaść na bank oraz porwanie, w wyniku których dochodzi do śmierci; zabicie urzędnika pochodzącego z zagranicy.

Na świecie stosowane są różne kary śmierci: porażenie prądem, wstrzyknięcie substancji zawierającej truciznę, komora gazowa, ścięcie, rozstrzelanie, powieszenie skazańca a także ukamienowanie².

W 2008 r. **Azja** była regionem, w którym dokonano największej liczby egzekucji. Karę śmierci zastosowało jedenaście państw: Afganistan, Bangladesz, Chiny, Indonezja, Japonia, Korea Północna, Malezja, Mongolia, Pakistan, Singapur, Wietnam. Przewodzącą rolę pod względem liczby wykonywanych wyroków odgrywają Chiny. Z badań przeprowadzonych przez Amnesty International, wynika, że w omawianym roku doszło tu do co najmniej 1718 egzekucji, co stanowi prawie jedną czwartą wszystkich tego typu wyroków na świecie³.

Kolejny rok nie przyniósł zmian w kwestii kary śmierci na obszarze Chin. Egzekucje (26) odbyły się także w siedmiu innych krajach Azji: Bangladeszu, Japonii, Korei Północnej, Malezji, Singapurze a także Wietnamie⁴.

W ostatnim raporcie, który ukazał się w 2010 r. nie zdołano dokładnie sprecyzować liczby wyroków wykonanych w Chinach, Malezji, Korei Północnej, Singapurze oraz Wietnamie. Informacje, jakimi dysponuje Amnesty International obejmują 82 egzekucje (dane zaczerpnięte z pięciu państw tego regionu). W krajach takich, jak: Afganistan, Brunei, Indie, Indonezja, Laos, Malediwy, Birma, Pakistan, Korea

---

² K. Bagun-Kurluta, G. B. Szczygieł, *Kara śmierci we współczesnym świecie*, „Palestra” 2006, nr 7/8, s. 103–104.

³ *Amnesty publikuje dane o karze śmierci w roku 2008*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6511/589/category/9/neste/9.html (dostęp: 2.04.2011).

⁴ *Kara śmierci w 2009 roku: Chiny muszą odtajnić dane o przeprowadzanych egzekucjach*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6917/589/category/9/neste/3.htm (dostęp: 2.04.2011).

Południowa, Sri Lanka i Tajlandia, kara śmierci była zasądzona, natomiast egzekucje się nie odbyły⁵.

Istotnym problemem występującym w Japonii jest wykonywanie kary śmierci na osobach chorych psychicznie. Na poparcie niniejszego stwierdzenia warto skorzystać z raportu Amnesty International dotyczącego pięciu mężczyzn dotkniętych chorobą umysłową, którzy przebywają w celi śmierci. Dwóch z nich posiada dokładną dokumentację medyczną.

Uzyskanie informacji na temat liczby chorych psychicznie osadzonych w celi śmierci nie jest możliwe ze względu na politykę rządu Japonii, który nie dopuszcza do kontaktowania się z osądzonymi. Dane na temat skazańców utrzymywane są w tajemnicy, nie ma także możliwości ich nadzorowania przez odpowiednich ekspertów z dziedziny zdrowia. Dlatego też ocena stanu psychicznego więźniów dokonywana jest na podstawie niekompletnej dokumentacji oraz mało rzetelnych świadectw.

Warunki, w jakich przebywają skazańcy, wywierają znaczny wpływ na ich zdrowie psychiczne. Japonia, pomimo iż podpisała międzynarodowe zobowiązania, w których znajduje się wymóg objęcia ochroną osób chorych psychicznie tak, aby nie dotknęła ich kara główna, dopuszcza do ewidentnego naruszania norm prawnych. Sposób, w jaki kraj ten traktuje skazanych na śmierć także jest niezgodny z zapisami międzynarodowego paktu praw obywatelskich i społecznych.

Trudne warunki wpływają na pogłębianie się złego stanu psychicznego więźnia; jest on odizolowany od współwięźniów, a kontakty z innymi ludźmi są silnie zawężone (m.in. rodzina może złożyć wizytę trwającą jednorazowo maksymalnie pięć minut). Przykładem nieludzkiego traktowania są więźniowie, którzy nie mogą poruszać się w obrębie własnej celi, lecz muszą stale pozostawać w pozycji siedzącej. W celi śmierci następuje również maksymalne redukcje dostępu do świeżego powietrza oraz światła. Surowe i nieludzkie wymogi powodują, iż więźniowie nie są w stanie całkowicie im się podporządkować, co prowokuje do wymierzania dodatkowych kar⁶.

Kolejnym dużym problemem, z jakim można się spotkać w Chinach, jest handel organami pochodzącymi od więźniów skazanych na śmierć. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) nie dopuszcza handlu organami ludzkimi bez nieprzymuszonej, a także przemysłanej zgody osoby będącej dawcą. Zwrócić uwagę należy również na naruszanie kodeksu etycznego międzynarodowego Towarzystwa Transplantolo-

---

⁵ *Kara śmierci w 2010 roku: Kraje wykonujące egzekucję stają się wyjątkiem*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/7226/589/category/9.html (dostęp: 7.04.2011).

⁶ *W Japonii dokonuje się egzekucji na chorych psychicznie skazańcach*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6708/589/category/9/neste/5.html (dostęp: 7.04.2011).

gicznego (Society of Transplantology) i Światowego Stowarzyszenia Medycznego (World Medical Association) przez chirurgów dokonujących tych przeszczepów⁷.

Skazani na śmierć są źródłem, z którego czerpie się organy do przeszczepu, natomiast czas oczekiwania na wykonanie egzekucji wynika z zapotrzebowania na dany organ w określonym momencie⁸. Dysydenci z Chin czerpią ogromne zyski z tej okrutnej praktyki.

Terenami należącymi do przodujących pod względem liczby wykonywanych wyroków śmierci są **Bliski Wschód** i **Afryka Północna**. Liczba egzekucji w 2008 r. wynosiła 508, a sposoby ich wykonywania charakteryzowały się wysokim poziomem okrucieństwa. Odnotowano, iż w Iranie w omawianym okresie zabijano skazańców poprzez powieszenie oraz ukamienowanie (346 ludzi, wśród nich ośmiu niepełnoletnich). 102 egzekucje przeprowadzone zostały w Arabii Saudyjskiej (karanie polega na publicznym ścięciu głowy, zdarzają się również sytuacje, gdy zwłoki skazańca przybijane są do krzyża)⁹. W 2009 r. odnotowano 624 wyroki wykonane w: Iranie, Egipcie, Iraku, Libanie, Arabii Saudyjskiej, Syrii i Jemenie¹⁰.

Stosunek liczby wyroków kary śmierci w 2010 r. do 2009 r. pokazuje tendencję spadkową. Zarejestrowano, że kara śmierci często była wynikiem niesprawiedliwego procesu oraz skutkiem przestępstw, które zdecydowanie nie należą do kategorii najcięższych (m.in. handel narkotykami, cudzołóstwo). Egzekucje wykonywane w ich konsekwencji stoją w opozycji do prawa międzynarodowego. Do państw, w których orzeczono wyroki śmierci, lecz ich nie wykonano, należą: Algieria, Jordania, Kuwejt, Liban, Maroko, Sahara Zachodnia, Tunezja a także Zjednoczone Emiraty Arabskie. Dane liczbowe odnośnie do egzekucji w 2010 r., jakie zostały potwierdzone przez władze Iranu, obejmują 252 osoby, spośród których było pięć kobiet oraz jeden nieletni. Zdobyte przez Amnesty International informacje traktują o dodatkowych co najmniej 300 wyrokach poza tymi, które potwierdziła władza, wykonanych w głównej mierze w więzieniach Vakilabad oraz Mashhadzie (zgodnie z raportem, większość została skazana za rzekome przestępstwa narkotykowe)¹¹.

---

⁷ Chińska Republika Ludowa: Przywrócenie opinii Sądu Najwyższego w sprawie kary śmierci – krokiem w kierunku jej zniesienia?, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/4108/589/category/9/neste/22.html (dostęp: 7.04.2011).

⁸ Chiny: Olimpijskie odliczanie – nadużycia wobec obrońców praw człowieka zagrożeniem dla dziedzictwa olimpijskiego, Amnesty International 2008, s. 15.

⁹ Amnesty publikuje dane o karze śmierci w roku 2008, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6511/589/category/9/neste/9.html (dostęp: 2.04.2011).

¹⁰ Kara śmierci w 2009 roku: Chiny muszą odtajnić dane o przeprowadzanych egzekucjach, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6917/589/category/9/neste/3.html (dostęp: 2.04.2011).

¹¹ Death penalty in 2010: executing countries left isolated after decade of progress, <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/report/death-penalty-2010-executing-countries-left-isolated-after-decade-progress> (dostęp: 3.04.2011).

Według danych z 2011 r. odnośnie do kary śmierci, zebranych dzięki staraniom sześciu organizacji: Amnesty International, Reporterzy bez Granic (Report Without Borders), Human Rights Watch, Międzynarodowej Federacji na rzecz Praw Człowieka (International Federation for Human Rights) oraz stowarzyszonej z nią Irańskiej Ligi na rzecz Obrony Praw Człowieka (Iranian League for the Defence of Human Rights) a także Międzynarodowej Kampanii na rzecz Praw Człowieka (International Campaign for Human Rights), w samym Iranie dokonano wówczas 86 egzekucji. Wśród skazanych znajdowali się więźniowie polityczni (minimum ośmiu). Zarzuty, pod jakim skazano ich na karę główną dotyczą brania udziału w trwających demonstracjach a także rzekomego komunikowania się z opozycją¹².

Jednym z wielu problemów dotyczących analizowanego zjawiska jest wykonywanie kary śmierci na nieletnich. Praktyka taka realizowana jest m.in. w Iranie, gdzie dochodziło do egzekucji skazanych w wieku poniżej 18 lat oraz pełnoletnich, którzy przestępstwo popełnili przed 18. rokiem życia¹³.

Według opinii dyrektorki Amnesty International w Polsce Draginji Nadażdin: *Międzynarodowa jednomyślność w sprawie sprzeciwu wobec skazywania na karę śmierci niepełnoletnich przestępców wynika z uznania dziecięcej niedojrzałości, impulsywności, podatności na wpływy oraz szans na resocjalizację. Ich życie nie powinno być przekreślone*¹⁴.

Iran nie stosuje się do prawa międzynarodowego, w którym usankcjonowano zakaz karania śmiercią osób niepełnoletnich. 11.10.2009 r. dokonano egzekucji przez powieszenie zabójcy Behnouda Shojaee (został on uznany winnym zabójstwa chłopca w 2005 r., mając 17 lat). W prawie irańskim prawo do zatrzymania egzekucji przysługuje rodzinie ofiary, która w zamian może zdecydować się na zapłatę odszkodowania. W sprawie Shojaee rodzina ofiary nie skorzystała z takiej możliwości, a nawet czynnie brała udział w egzekucji¹⁵.

Kolejnym problemem odnośnie do kary głównej w Iranie jest sposób jej wykonywania oraz „przestępstwa”, jakie są sankcjonowane karą najwyższą. Za przestępstwo uznaje się m.in. cudzołóstwo oraz homoseksualizm. Wyroki śmierci, za tego typu czyny zostały wykonane m.in. na Sakineh Mohammadi Asztiani (skazana na ukamienowanie pod zarzutem dopuszczenia się cudzołóstwa w czasie trwania jej

---

¹² Iran: Laureatka Pokojowej Nagrody Nobla Szirin Ebadi i organizacje praw człowieka żądają moratorium na wykonywanie kary śmierci, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosc-strona-artykulu/article/7202/589/catego_ry/9.html (dostęp: 7.04.2011).

¹³ Iran – nieletnim przestępcom grozi egzekucja, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosc-strona-artykulu/article/6291/589/catego_ry/9/neste/12.html (dostęp: 7.04.2011).

¹⁴ Iran – egzekucja dwóch niepełnoletnich przestępców, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosc-strona-artykulu/article/6572/589/catego_ry/9/neste/8.html (dostęp: 7.04.2011).

¹⁵ Pilna akcja Iran: Młodociany zabójca zagrożony egzekucją, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosc-strona-artykulu/article/6751/589/catego_ry/9/neste/5.html (dostęp: 7.04.2011).

związku małżeńskiego¹⁶) i Ebrahimie Hammadim (oskarżony o sodomie; przyznanie się do winy było efektem przymusu; przestępstwa rzekomo dokonał w wieku 16 lat, a skazany został w sierpniu 2010 r.).

Fakt, że w **obydwu Amerykach** w 2008 r. doszło do 37 egzekucji (najwięcej w Teksasie), a w 2010 r. do 110, wskazuje na znaczny wzrost liczby skazywanych na śmierć w ciągu dwóch lat. W stanie Illinois w marcu 2011 r. wprowadzono abolicję na karę śmierci (jest to 16. stan, w którym kara ta nie jest wykonywana)¹⁷.

Prawo USA ma szczególną specyfikę, bowiem uchwalane jest przez konkretne stany (tzw. prawo stanowe). Prawo każdego stanu praktycznie jest niezależne w stosunku do pozostałych.

Można dokonać podziału tego kraju na: stany wolne od kary śmierci; terytoria, na których kara główna jest zastrzeżona tylko do niektórych przestępstw (szczególnie nieletni oraz chorzy psychicznie nie podlegają tej karze); obszary, gdzie kara jest wykonywana powszechnie za najcięższe zbrodnie. Stanem, w którym jest egzekwowana powszechnie pozostaje Teksas. W 2004 r. odnotowano wykonanie czterech egzekucji w Stanach Zjednoczonych (na pięć egzekucji na świecie); dotyczyły one niepełnoletnich przestępców.

Stany Zjednoczone skupiają uwagę wielu organizacji o charakterze społecznym stawiających sobie za cel wprowadzenie abolicji w kraju. Ruchy tu działające dzieli się na trzy odłamy: abolicjonistów, reformatorów a także opowiadających się za wprowadzeniem moratorium. Grupą reprezentującą interesy największej liczby ludności są abolicjoniści wywodzący swoje stanowisko z zasad etyki, jak również humanitaryzmu. Ich szanse na uzyskanie poparcia opinii publicznej w Stanach są ciągle niewielkie, gdyż większość amerykańskiego społeczeństwa opowiada się za karą główną. W kraju funkcjonuje również grupa ludzi, która – starając się przekonać społeczeństwo o potrzebie zniesienia kary śmierci – posługuje się argumentami praktycznymi: jednym z nich jest błąd sądowy a w konsekwencji nieodwracalność kary. Opowiada się za wprowadzeniem moratorium na stosowanie kary głównej, nawet gdyby miało to trwać kilka lat. Zdaniem reformatorów zniesienie kary śmierci w całości nie jest możliwe, dlatego też dążą oni do przeprowadzenia reformy w prawie karnym. Chcą, aby kara główna był stosowana jedynie za przestęp-

---

¹⁶ *Parlament Europejski potępia karę śmierci dla Sakineh Mohamadi Asztiani*, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IM-PRESS+20100907IPR 81610+0+DOC+XML+V0//PL> (dostęp: 2.04.2011).

¹⁷ *Kara śmierci w 2010 roku: Kraje wykonujące egzekucję stają się wyjątkiem*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/7226/589/category/9.html (dostęp: 7.04.2011).

stwa, które cechuje szczególne okrucieństwo. Postulują również, aby skazaniec mógł być godnie reprezentowany w każdym momencie postępowania¹⁸.

Zdaniem Daniela Warzechy: *Zarówno władze, jak i społeczeństwo amerykańskie chętną się swoją cywilizacją, wypisują na sztandarach hasła wolności, demokracji i praw człowieka. Są do tego stopnia zadufani, że gotowi są siłą narzucać swoje „ideale” innym, których uważają za zacofanych „barbarzyńców” i „fanatyków” (łatwo zauważyć, że za „gorszych” od siebie Amerykanie uważają tych, którzy są od nich biedniejsi). Jest to jednak uzurpacja. Dopóki w USA pozostanie choć jedno krzesło elektryczne, komora gazowa czy cela do zabijania trującym zastrzykiem, Amerykanie nie mają moralnego prawa do wspomnienia, a cóż dopiero do pouczenia innych, o prawach człowieka*¹⁹.

W **Europie** jedynym państwem wykonującym karę śmierci jest Białoruś. W 2008 r. zanotowano cztery egzekucje, w 2009 r. trzy, a w 2010 r. dwie (tendencja spadkowa)²⁰.

Na Białorusi informacje dotyczące uśmiercania skazanych utrzymywane są w tajemnicy. Na poparcie tej opinii warto przytoczyć sprawę Roma – Wasilija Juzepczuka (zarzut, jaki mu przedstawiono obejmował napady na kobiety i dokonywanie grabieży a także przemoc fizyczną) oraz Andreja Żuka (wraz z dwiema innymi młodymi osobami zaatakował samochód, w którym były przewożone środki płatnicze; doszło do starcia; w rezultacie zginęły dwie osoby). Obaj zostali straceni w marcu 2010 r. Informacje na ten temat zostały zaczerpnięte z wywiadu przeprowadzonego z białoruskim prawnikiem Romanem Kislakiem, który był reprezentantem prawnym obu skazańców. W imieniu oskarżonych wystosował on odwołanie do Komitetu Praw Człowieka ONZ – uwzględniając fakt, iż na Białorusi działa niewiele organizacji międzynarodowych, zwrócenie się do tej instytucji jest najbardziej rozpowszechnioną metodą uzyskania pomocy w obronie naruszonych praw. W toku postępowania Żuk przyznał się do stawianych zarzutów i – jak twierdził Kislak – skazańcy zaczęli oczekiwać na złagodzenie wyroku – wymierzenie kary więzienia. Drugi skazaniec Juzepczuk podczas przeprowadzanego śledztwa przyznał się do winy, lecz po krótkim czasie odwołał swoje zeznania. Skarżył się na sposoby, jakich używali policjanci, aby wymusić na nim przyznanie się do winy (bicie, przymuszanie do spożycia alkoholu czy podawanie tabletek). Kislak w swojej wypowiedzi zaznaczył, iż wnioskuje o wstrzymanie wyroku do czasu zbadania

---

¹⁸ W. Hermeliński, E. J. Krześniak, *Drugi Światowy Kongres poświęcony karze śmierci oraz zagadnieniom z zakresu międzynarodowego prawa karnego, Montreal, Kanada, 6–9 października 2004 r.*, „Palestra” 2005, nr 1/2, s. 204–205.

¹⁹ D. Warzecha, *Spracowani amerykańscy kaci*, „Dziś” 2006, nr 10, s. 156.

²⁰ *Death penalty in 2010: executing countries left isolated after decade of progress*, <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/report/death-penalty-2010-executing-countries-left-isolated-after-decade-progress> (dostęp: 3.04.2011).

sprawy przez Komitet. Prośba została zlekceważona i wyrok wykonano wcześniej niezgodnie z prawem, także białoruskim (państwo białoruskie bez żadnego przymusu podjęło się współpracy z Komitetem). Rozstrzelanie skazanych potwierdził minister spraw wewnętrznych, który dał do zrozumienia, iż skazańcy zostali poddani egzekucji.

W Białorusi nie ma wymogu, aby o egzekucji powiadamiać jakiegokolwiek podmioty. Skazany o wykonaniu wyroku dowiaduje się w chwili przed śmiercią. Przekazywane są mu informacje o niezastosowaniu prawa łaski i po około 2 minutach ginie on od wymierzonego w tył głowy strzału. Jest to przykład nieludzkiego odbierania człowiekowi prawa do pożegnania się z bliskimi oraz możliwości pogodzenia się z wyrokiem. Musi minąć długi okres, zanim zostaną poinformowani bliscy (nawet trzy miesiące). Matka Andreja Żuka (Swetłana) w nadziei oczekiwała, że jej syn zostanie ułaskawiony; nie spodziewała się, że egzekucja dojdzie do skutku przed końcem postępowania Komitetu Praw Człowieka. O wykonaniu wyroku matka dowiedziała się przypadkiem. W kraju tym nie ma również możliwości, aby rodzina odzyskała ciało najbliższego oraz miała możliwość godnego jego pochówku. Obecnie matka Żuka walczy o to, aby wskazano jej miejsce, w którym został pochowany syn²¹.

W 2008 r. na terenie **Afryki Subsaharyjskiej** zostały wykonane dwie egzekucje, natomiast na śmierć skazano 362 osoby. Jedną ze zmian, określaną jako działanie wsteczne, było ponowne wprowadzenie w Liberii kary śmierci za kradzież, uprowadzenie i terroryzm²². Rok później karę wykonano w dwóch krajach – Botswanie oraz Sudanie. Według najnowszych raportów Amnesty International, w 2010 r. Gabon, jako 16. państwo z Unii Afrykańskiej, opowiedział się za zniesieniem kary śmierci. Ogólnie znana jest liczba wykonanych egzekucji w trzech krajach: Botswana (jedna egzekucja), Gwinea Równikowa (dwie), Somalia (minimum osiem), Sudan (minimum sześć)²³.

Czynniki determinujące postawy abolicjonistyczne i retencjonistyczne

Argumenty, jakich używają przeciwnicy kary śmierci, są oparte głównie na prawach człowieka, w szczególności prawie do życia.

---

²¹ *Śmierć nie jest sprawiedliwością*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2010, s. 20–23.

²² *Amnesty publikuje dane o karze śmierci w roku 2008*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6511/589/category/9/neste/9.html (dostęp: 2.04.2011).

²³ *Death penalty in 2010: executing countries left isolated after decade of progress*, <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/report/death-penalty-2010-executing-countries-left-isolated-after-decade-progress> (dostęp: 3.04.2011).

Pierwszym argumentem jest ewentualna pomyłka sądowa, której możliwość naprawy nie istnieje. Twierdzenie takie zostało sformułowane, ponieważ sytuacja, w której doszło do pomyłki, nastąpiła niejednokrotnie. Średnia skazanych niewinnie jest znacznie wyższa niż wykazano w statystykach. Zasądzenie człowieka na podstawie posiadanych dowodów nie oznacza dojścia do prawdy. Nigdy nie ma całkowitej pewności, że dana osoba jest winna przedstawionych zarzutów. Podejście, jakie sprzyja negatywnej ocenie skazanego podczas procesu wynika często z dyskryminacji ludzi ubogich, mniejszości etnicznych i rasowych a także wspólnot religijnych. Istotne znaczenie dla sprawy ma osoba reprezentująca oskarżonego, ponadto nigdy nie ma gwarancji sprawiedliwości i nieomyślności²⁴. Zdaniem dr. Krzysztofa Polita: *Z punktu widzenia właściwego funkcjonowania społeczeństwa ewentualne pomyłki przy orzekaniu kary śmierci nie mają większego znaczenia, bez względu na to, jak często miałyby miejsce. Jeśli jednak dokonamy analizy takiej sytuacji z punktu widzenia niewinnie oskarżonego i co gorzej skazanego człowieka, to pojawią się bardzo poważne wątpliwości, czy możliwość jednego chociażby, w dowolnie długim okresie czasu wydanego i wykonanego wyroku nie powoduje, że z etycznego punktu widzenia kara śmierci jest jednak niemożliwa do przyjęcia*²⁵. Odpowiedzialność za omyłne wykonanie wyroku na człowieku uprzednio poddanemu procesowi sądowemu nie może spoczywać na jednej osobie, ponieważ na cały proces składa się wiele podmiotów; od momentu stanowienia prawa aż do jego wykonania²⁶.

Równie istotny w argumentacji jest negatywny wpływ stosowania kary śmierci na kulturę społeczną. Ludzie, na których kara ta ma szczególny wpływ, to rodzina oraz najbliżsi skazanego. Joaquin Jose Martinez²⁷ podczas pobytu w Warszawie w 2008 r. zgodził się udzielić wypowiedzi: *Wtedy dopiero zrozumiałem, że skazaniec ma rodzinę, ma dzieci. One zaczynają nienawidzić systemu za to, jaką krzywdę wyrządził ich ojcu. Narasta w nich chęć zemsty. Gdy te dzieci popełniają przestępstwo, mówią, że „to jest to samo, co oni zrobili mojemu ojcu”. Tak się napędza tę nienawiść. To błędne koło. Kara śmierci nie daje żadnego pożytku. Wcale nie rozwiązuje problemu przestępczości w kraju*²⁸.

²⁴ *Kara śmierci 2007 Amnesty International*, http://amnesty.org.pl/fileadmin/user_upload/docs/kara_smierci.pdf (dostęp: 30.03.2011).

²⁵ K. Polit, *Etyczne aspekty kary śmierci*, „Res Humana” 1999, nr 2, s. 16.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Hiszpan będący od szóstego roku życia obywatelem Stanów Zjednoczonych Ameryki. Studiował na Florydzie oraz w Nowym Jorku. Na karę śmierci został skazany, ponieważ uznano go winnym podwójnego zabójstwa. Powtórzenie procesu było skutkiem nacisków międzynarodowych. Z zarzutów został oczyszczony oraz zwrócono mu wolność w 2001 r. Jako skazaniec w celi śmierci spędził trzy lata. Za H. Bortnowska, *Śmierć nie jest sprawiedliwością*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2010, s. 14.

²⁸ *Ibidem*, s. 13.

Posługując się terminem „kara śmierci”, w rzeczywistości nie rozważa się jej w kategoriach zapłaty za popełnione zbrodnie. Stosując karę główną, państwo posuwa się do aktu obrony koniecznej, unicestwia zagrożenie, gdy tymczasem zadaniem kary jest uświadomienie skazanemu zła, jakiego się dopuścił²⁹. Jeżeli jest ona uznana przez państwo za najlepszy środek ochrony, to należałoby założyć, iż przestępca już od momentu narodzin jest człowiekiem zdemoralizowanym. Dopóki skazany jest wśród żywych, ma możliwość transformacji moralnej lub społecznej, a ponieważ człowiek nieustannie podlega rozwojowi, trudno jest ustalić, czy w wypadku konkretnej osoby nie jest ona prawdopodobna. Kara główna nie daje możliwości resocjalizacji.

Za jeden z argumentów można również uznać stwierdzenie, iż skazany doznaje więcej cierpienia niż ofiara. Ludzie na temat śmierci wiedzą zbyt mało, aby mogli z całą pewnością wypowiadać się na temat cierpienia towarzyszącego karze głównej, odnosząc się jedynie do własnego doświadczenia. Oskarżony żyje w ciągłej niepewności; początkowo nie wie, jaki wyrok będzie wydany. Kiedy zostaje skazany, zaczyna oczekiwanie, któremu towarzyszy strach. Dlatego karą w tym przypadku jest także ów strach skazanego, który żyje, mając świadomość nieuchronności sankcji.

W opozycji do zwolenników kary śmierci jej przeciwnicy twierdzą, iż jest ona nieskuteczna. Badania nad odstraszającym oddziaływaniem kary śmierci, przeprowadzone dla ONZ w 1988 r. oraz uzupełnione w latach 1996 i 2002, nie ujawniły wyraźnej zależności pomiędzy jej stosowaniem a liczbą przestępstw: (...) *badania nie dostarczyły naukowego dowodu na to, że kara śmierci ma większy efekt odstraszający niż kara dożywotniego więzienia. Jest mało prawdopodobne by udało się uzyskać taki dowód w przyszłości. Hipoteza o odstraszającym działaniu kary śmierci wciąż nie znajduje potwierdzenia*³⁰.

W krajach, w których kara śmierci została zniesiona, nie stwierdzono żadnych szkodliwych skutków tej decyzji. Można posłużyć się przykładem Kanady, gdzie od roku 1975 do 2005 wyraźnie widać tendencję spadkową przestępstw. Wskaźnik liczby zabójstw w 2005 r. wyniósł 2,0, czyli o 1,09 mniej niż w 1975 r. Założenie, iż czyny, jakich dopuszczają się przestępcy są skutkiem dokładnej kalkulacji zamierzeń oraz trzeźwego podejścia do sprawy jest mylne. Większość przestępstw jest popełnianych pod wpływem środków odurzających lub silnych emocji, które nie dopuszczają do głosu rozsądku. Część skazańców stanowią także chorzy psychicznie. W badaniach, jakie zostały przeprowadzone przez Amnesty International wskazuje się, iż w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat na dziesięciu więźniów przebywających w celi śmierci jeden był osobą chorą psychicznie. Ludzie z tego typu

---

²⁹ J. Kędzierski, *O karze śmierci raz jeszcze*, „Palestra” 2006, nr 11/12, s. 59.

³⁰ *Kara śmierci 2007 Amnesty International*, http://amnesty.org.pl/fileadmin/user_upload/docs/kara_smierci.pdf (dostęp: 30.03.2011).

chorobą nie są w stanie pojąć zbrodni, jaką popełnili, a tym bardziej nie rozumieją konsekwencji popełnionego czynu³¹.

Przyczyny wzrostu przestępczości w XXI w. są tłumaczone m.in. urbanizacją. W 2007 r. po raz pierwszy zanotowano, że w aglomeracjach miejskich żyło więcej ludzi niż na wsi. Ogromne skupiska miejskie są otoczeniem sprzyjającym rozwojowi przestępczości. Do czynników implikujących przestępstwa zalicza się zerwanie więzi rodzinnych a w konsekwencji utratę tradycyjnych wartości i rosnącą liczbę ludzi żyjących w ubóstwie.

Retencjoniści nie negują twierdzenia, iż ludzkie życie stanowi niezaprzeczalnie wartość najwyższą, podobnie jak nie podają w wątpliwość niezbywalnego prawa do życia, jakie ma każdy człowiek. Twierdzą, że osoba skazana na karę śmierci traci człowieczeństwo i staje się zdolna jedynie do kolejnych zbrodniczych czynów. Upatrują w karze najwyższej m.in. funkcje użyteczne oraz zaspokojenie społecznego poczucia sprawiedliwości. Za przykład podają postawę abolicjonisty, który w momencie straty dziecka zamordowanego ze szczególnym okrucieństwem staje po stronie retencjonistów. Opcja, w której kara więzienia wyglądałaby odmiennie – polegałaby na ciężkiej pracy mającej na celu odpokutowanie win wobec społeczeństwa – warta jest przemyślenia. Niestety, realia wyglądają inaczej. Standardy więzienne nieraz są wyższe od tych, w których żyją uczciwie pracujący ludzie. Skazaniec w więzieniu posiada warunki lepsze od niejednego wolnego człowieka. Po pewnym czasie jest w stanie się do nich przyzwyczaić, a wolność nie dla każdego jest wartością najważniejszą. Przebywając w więzieniu, ma nadal możliwość krzywdzenia innych, w tym wypadku – pozostałych więźniów³². Argument sprawiedliwości można podsumować stwierdzeniem: (...) *karzemy (również karą śmierci), ponieważ jest to sprawiedliwe, a dzięki temu, że jest sprawiedliwe, może być zarazem skuteczne*³³. Odnosząc się do powyższego, należy wskazać występujący tu jeden znaczący problem – jest wiele odmiennych sposobów pojmowania sprawiedliwości³⁴.

Rozpatrując problem kary śmierci z punktu widzenia jej dopuszczalności a także celowości, można stwierdzić: *Kara ta w każdym układzie życia państwowego czy jako funkcjonująca instytucja prawa karnego, czy też jako wykreślona z zapisu przewidzianych w tym prawie sankcji – pozostaje niezmiennie instytucją moralnie*

---

³¹ Ibidem.

³² M. Agnosiewicz, *O karze śmierci*, <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,886> (dostęp: 2.04.2011).

³³ B. Bartusiak, *Kara śmierci w świetle sporu o racjonalizację kary*, C. H. Beck, Warszawa 2011, s. 393.

³⁴ W. Jaskuła, *Przeciwko karze głównej*, <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,4746> (dostęp: 2.04.2011).

dopuszczalną jako ultima ratio w kategorii środków, których celem jest zapewnienie moralnej niezniszczalności prawa do życia ofiar niesprawiedliwych agresji³⁵.

Zwolennicy kary głównej jako kolejny argument podają jej działanie odstrasżające. Uzasadnienie to nie należy jednak do skutecznych. W badaniach nie wykazano wyraźnego związku pomiędzy karą śmierci a liczbą popełnianych przestępstw. Odpowiedź popierających tę karę, wyrażona słowami Ernesta van den Haaga, brzmi: *Jeśli nie mamy pewności, czy kara odstrasza, czy też nie odstrasza, stoimy wobec wyboru dwóch możliwych błędów: albo sądzimy błędnie, że kara odstrasza, mylimy się sądząc, że kara odstrasza, i efektem tego błędu jest to, że skazujemy na śmierć morderców, albo popełniamy drugi błąd: sądzimy mianowicie, że kara nie odstrasza, i wówczas nie powstrzymujemy zabijania niewinnych ludzi. Nie stosując kary śmierci, nie wykorzystujemy tego elementu odstrasżania i w rezultacie giną niewinni ludzie*³⁶.

Badania, których autorem jest Paul R. Zimmerman udowodniły, iż jedna egzekucja odstrasza przed dokonaniem średnio rocznie czternastu zabójstw. Wnioskując z niniejszych badań, należy dokonać stwierdzenia: aby czynnik odstrasżający mógł zadziałać, kara główna nie może być jedynie uwzględniona w normach prawnych, lecz powinna być wykonywana. Wówczas do potencjalnego zabójcy świadomość ryzyka dociera bardziej niż w wypadku, gdy kara obowiązuje w prawie, lecz nie jest stosowana. Lepsze, odstrasżające oddziaływanie kary jest możliwe wtedy, gdy informacje odnośnie do wykonywanych egzekucji w krótkim czasie dotrą do potencjalnych przestępców. Gdy kara śmierci nie jest orzekana, w rzeczywistości nie stanowi elementu odstrasżającego przed popełnieniem zbrodni³⁷.

Z badań Joanny M. Shepherd wynika, iż poziom odstrasżającego oddziaływania kary śmierci wzrasta wraz ze skracaniem czasu, w jakim skazany oczekuje na egzekucję. Skrócenie tego czasu o dwa lata i dziewięć miesięcy może uchronić potencjalną ofiarę przed śmiercią³⁸. Z przeprowadzonych badań wynika, iż po to, by odstrasżanie było skuteczne, konieczne jest wykonanie określonej liczby egzekucji w odpowiednich odstępach czasu. W wypadku jednego stanu USA minimalna liczba egzekucji na rok wynosić powinna dziewięć³⁹.

Zdaniem retencjonistów, opinia społeczna powinna być uwzględniana, a także mieć odzwierciedlenie w prawie karnym. W przeprowadzonych badaniach większość respondentów zdecydowanie wskazała, iż kara śmierci powinna obowiązy-

---

³⁵ T. Ślipko, *Kara śmierci. Za czy przeciw*, PETRUS, Kraków 2010, s. 150.

³⁶ R. Legutko, *Sprawiedliwa, słuszna, skuteczne*, „W Drodze” 2006, nr 3, s. 75.

³⁷ P. R. Zimmerman, *State Execution, Deterrence, and the Incidence of Murder*, „Journal of Applied Economics” 2004, vol. VII, no 1, s. 163–193.

³⁸ A. Michalska-Warias, A. Tarach, *Odstrasżające oddziaływanie kary śmierci w świetle najnowszych badań amerykańskich*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2009, nr 3, s. 3.

³⁹ J. M. Shepherd, *Murders of Passion, Execution Delays, and the Deterrence of Capital Punishment*, „Journal of Legal Studies” 2004, vol. 33, no 2, s. 283–322.

wać. Dane, jakie przedstawia w swojej książce Beata Hernik-Pikulska, obrazują poparcie dla kary śmierci za różne popełnione przestępstwa, a w szczególności za najcięższe zbrodnie. W przypadku zabójstwa za tą karą opowiedziało się 68,8% retencjonistów zdecydowanych, a 61,0% umiarkowanych. Osoby poddane badaniu jako uzasadnienie odpowiedzi podawały argumenty wskazujące na okrucieństwo czynu; mówiły o prawie do życia, a także o premedytacji. Udzielały odpowiedzi subiektywnych, przypuszczalnie biorąc pod uwagę własną osobę jako ofiarę przestępstwa.

Ankietowani (pochodzący z różnych grup społeczeństwa) znacznie częściej opowiadali się za karą śmierci w pierwszej kolejności m.in. za: przestępstwo gospodarcze, zgwałcenie, pobicie nieznajomego. Nie można jednoznacznie opierać się na badaniach ze względu na ich specyfikę: różne terminy i ludzie poddani badaniu oraz zróżnicowane zestawy pytań. Wskutek analizy badań nasuwa się istotny, a zarazem zaskakujący wniosek, że zabójstwo nie jest czynem, który na tle emocjonalnym wywołuje silne potępienie.

Badanie przeprowadzone wśród Polaków w marcu 2004 r. wykazało, iż 77% ankietowanych opowiada się za karą śmierci. Respondenci, udzielając odpowiedzi wykazywali większą troskę względem bliskich niż własnej osoby. Badanie wykazało, iż wiek nie wpływa na poziom lęku. W znacznie większym stopniu pozbawieni byli obaw ankietowani posiadający niższe wykształcenie⁴⁰.

Postawy abolicjonistów oraz retencjonistów są determinowane przez różne czynniki, np. religię, która dominuje na danym terytorium. W krajach retencyjnych religią dominującą jest islam. W prawie wszystkich krajach arabskich obowiązuje kara śmierci, znajdując uzasadnienie w religii. Według boskiego prawa islamu kara ta jest sankcją konieczną. Jako wyjątek można podać Jemen, Algierię i Maroko, gdzie władza zdecydowała się zawęzić listę przestępstw, za które grozi kara główna. W opozycji do islamu stoi religia katolicka opowiadająca się za abolicją. Wśród religii chrześcijańskich umiejscawia się także protestantyzm stojący w opozycji do retencjonistów oraz prawosławie, w którym stanowisko odnośnie do tej kwestii nie jest sprecyzowane.

Duży wpływ na postawę, jaką reprezentują abolicjoniści, ma zjawisko zwane europeizacją oraz dążenie do osiągnięcia przez państwa statutu członka Unii Europejskiej, w której spotkać się można z zasadą: „Powiedz mi, czy w twoim kraju zniesiono karę śmierci, a powiem ci, czy pochodzisz z kraju cywilizowanego”⁴¹. Przykładem była Rosja, w której wysoki procent społeczeństwa opowiadał się za karą śmierci, mimo iż w wynikach badań, które przeprowadzili rosyjscy naukowcy, nie wykazano związku kary śmierci ze wzrostem przestępczości. Podczas soboru jubi-

⁴⁰ B. Szutowski, *Śmiertelne niepokoje*, „Akant” 2005, nr 3 (94), s. 2.

⁴¹ J. Kędziński, op. cit., s. 56.

leuszowego w 2000 r. Cerkiew prawosławna nie wypowiedziała się w tej kwestii jednoznacznie. Uznała, iż w *Piśmie Świętym* nie ma zakazu stosowania kary głównej, a tradycja cerkiewna na taki problem nie wskazuje. Podjęcie decyzji w tej sprawie pozostawiono społeczeństwu, czego potwierdzeniem jest fakt, iż ówczesny prezydent Rosji Borys Jelcyn – ze względu na dążenie do uzyskania pozytywnej opinii Rady Europy – wprowadził moratorium oraz zapoczątkował proces znoszenia kary śmierci. Wsparciem jego działań było orzeczenie sądu konstytucyjnego z 2.02.1999 r., które uniemożliwia skazywanie na śmierć do momentu wprowadzenia sądów przysięgłych na całym terytorium Rosji⁴². Regułą stało się klasyfikowanie ludzi na poprawnie myślących, czyli przeciwników kary śmierci oraz jej zwolenników – ludzi zaściankowych a także słabo wykształconych. Przecistawiając się karze śmierci, człowiek czy cały organizm, jakim jest państwo, zaczyna przynależeć do kręgu osób lub jednostek akceptowanych, charakteryzujących się poprawnością, np. polityczną i etyczną⁴³. W tym wypadku członkostwo w odmiennych wspólnotach kontynentalnych i światowych stanowi i wzmacnia czynnik retencjonistyczny, a także sprzyja obojętności. Jako przykład mogą posłużyć kraje arabskie.

Wymieniając powyższe czynniki, należy wziąć pod uwagę panującą w państwie sytuację polityczną. Posłużyć się należy wyżej wymienionym określeniem, a mianowicie „akt obrony koniecznej”. Do aktu obrony koniecznej dochodzi w sytuacji, gdy państwo nie jest w stanie za pomocą odpowiednich środków skutecznie poradzić sobie ze zbrodniarzem. W ten sposób okazuje swoją słabość i zmuszone jest do tego typu obrony. Taka sytuacja nie powinna nastąpić w żadnym współczesnym państwie stanowiącym silny organizm, mogącym bez obaw znieść karę główną. Jedynie w warunkach wojennych dopuszczalne byłoby stosowanie tej kary. Natomiast w państwie słabym, posiadającym niepewny ustrój polityczny, ogarniętym wieloma kryzysami wewnętrznymi, w którym istnieje zagrożenie obalenia władzy i ustroju, spotykane jest podejście retencjonistyczne. Do takich zalicza się kraje Ameryki Łacińskiej, w których – mimo iż w przeważającej mierze są katolickie – nie widać wcielanych w życie postulatów i prawd głoszonych w tej kwestii przez Kościół. Kara śmierci zapewnia stabilizację państwom słabym⁴⁴.

---

⁴² Ibidem, s. 56–57.

⁴³ P. Endecki, *Abolicjoniści wszystkich krajów łączcie się. Refleksje z III Światowego Kongresu przeciwko karze śmierci – Paryż 2007*, „Palestra” 2007, nr 3/4, s. 254.

⁴⁴ J. Kędzierski, op. cit., s. 60.

Wnioski

Na podstawie analizy zagadnienia kary śmierci na świecie w XXI w. można sformułować następujące wnioski:

1. Uregulowania prawne odnoszące się do praw człowieka traktują ogólnikowo problem kary śmierci. W dodatkowych dokumentach dotyczących bezpośrednio kary głównej, pomimo wyraźnego zakazu jej stosowania, można odnaleźć wiele ustępstw.
2. Państwa stosujące karę śmierci wobec osób niepełnoletnich czy niepełnosprawnych lekceważą prawo międzynarodowe, eliminując ze społeczeństwa ludzi, którzy są jeszcze nieukształtowanymi w pełni psychicznie jednostkami, lub ich psychika nie pozwala na normalne funkcjonowanie. W Iranie podjęcie decyzji o egzekucji człowieka, który często nie ma nawet ukończonych 17 lat, przypada rodzinie ofiary. Można uznać takie podejście za przeniesienie odpowiedzialności przez państwo na poszkodowanych, a także za zaspokojenie potrzeby sprawiedliwości społeczeństwa. Niewykluczone, iż takie podejście ma odwrócić uwagę od pozostałych osób skazanych na śmierć.
3. Bez względu na uwarunkowania religijne, a także sytuację państwa, żaden człowiek nie powinien ponosić śmierci za odmienne przekonania czy dążenie do prawdy. W XXI w. w wielu krajach kara śmierci służy do eliminowania ludzi wyznających prawdę i zabiegających o wolność słowa.
4. Stany Zjednoczone jako kraj demokratyczny, w którego hymnie znajdują się słowa dotyczące wolności, znajdują się w czołówce państw wykonujących karę śmierci. Sugerowanie się zdaniem opinii publicznej nie jest pozytywnym rozwiązaniem. USA jako państwo silne nie mają potrzeby stosowania aktu obrony koniecznej, a w konsekwencji klasyfikowania się w podejściu do omawianej kwestii obok Chin czy Iranu.
5. Postulaty abolicjonistyczne zyskują przewagę nad argumentacją retencjonistyczną – są bardziej praktyczne. Ponadto, biorąc pod uwagę wszystkie uwarunkowania kary śmierci, można stwierdzić, iż lepszym rozwiązaniem byłaby kara więzienia, gdyby warunki więzienne były cięższe, a skazany – aby zaspokoić poczucie sprawiedliwości społecznej – mógł winy odpracować.

Bibliografia

- Bagun-Kurluta K., Szczygieł G. B., *Kara śmierci we współczesnym świecie*, „Palestra” 2006, nr 7/8.
- Bartusiak B., *Kara śmierci w świetle sporu o racjonalizację kary*, C. H. Beck, Warszawa 2011.
- Bortnowska H., *Śmierć nie jest sprawiedliwością*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2010.
- Chiny: Olimpijskie odliczanie – nadużycia wobec obrońców praw człowieka zagrożeniem dla dziedzictwa olimpijskiego, Amnesty International 2008.
- Endecki P., *Abolicjoniści wszystkich krajów łączcie się. Refleksje z III Światowego Kongresu przeciwko karze śmierci – Paryż 2007*, „Palestra” 2007, nr 3/4.
- Śmierć nie jest sprawiedliwością*, Biuro Informacji Rady Europy, Warszawa 2010
- Hermeliński W., Krześniak E. J., *Drugi Światowy Kongres poświęcony karze śmierci oraz zagadnieniom z zakresu międzynarodowego prawa karnego, Montreal, Kanada, 6–9 października 2004 r.*, „Palestra” 2005, nr 1/2.
- Hernik-Pikulska B., *Kara śmierci. Studium socjologiczne*, Nomos, Kraków 2006.
- Kędzierski J., *O karze śmierci raz jeszcze*, „Palestra” 2006, nr 11/12.
- Legutko R., *Sprawiedliwe, słuszne, skuteczne*, „W Drodze” 2006, nr 3.
- Michalska-Warias A., Tarach A., *Odstraszające oddziaływanie kary śmierci w świetle najnowszych badań amerykańskich*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2009, nr 3.
- Polit K., *Etyczne aspekty kary śmierci*, „Res Humana” 1999, nr 2.
- Shepherd J. M., *Murders of Passion, Execution Delays, and the Deterrence of Capital Punishment*, „Journal of Legal Studies” 2004, vol. 33, no 2.
- Szutowski B., *Śmiertelne niepokoje*, „Akant” 2005, nr 3 (94).
- Ślipko T., *Kara śmierci. Za czy przeciw*, PETRUS, Kraków 2010.
- Warzecha D., *Spracowani amerykańscy kaci*, „Dziś” 2006, nr 10.
- Zimmerman P. R., *State Execution, Deterrence, and the Incidence of Murder*, „Journal of Applied Economics” 2004, vol. VII, no 1.

Netografia

- Agnosiewicz M., *O karze śmierci*, <http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,886> (dostęp: 2.04.2011).
- Amnesty publikuje dane o karze śmierci w roku 2008, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6511/589/category/9/neste/9.html (dostęp: 2.04.2011).
- Chińska Republika Ludowa: Przywrócenie opinii Sądu Najwyższego w sprawie kary śmierci – krokiem w kierunku jej zniesienia?, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/4108/589/category/9/neste/22.html (dostęp: 7.04.2011).
- Death penalty in 2010: executing countries left isolated after decade of progress*, <http://www.amnesty.org/en/news-and-updates/report/death-penalty-2010-executing-countries-left-isolated-after-decade-progress> (dostęp: 3.04.2011).
- Iran – egzekucja dwóch niepełnoletnich przestępców, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6572/589/category/9/neste/8.html (dostęp: 7.04.2011).

- Iran – nieletnim przestępcom grozi egzekucja*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6291/589/category/9/neste/12.html (dostęp: 7.04.2011).
- Iran: Laureatka Pokojowej Nagrody Nobla Szirin Ebadi i organizacje praw człowieka żądają moratorium na wykonywanie kary śmierci*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/7202/589/category/9.html (dostęp: 7.04.2011).
- Jaskuła W., *Przeciwko karze głównej*, <http://www.racjonalista.pl/kk.php> (dostęp: 2.04.2011).
- Kara śmierci 2007 Amnesty International*, http://amnesty.org.pl/fileadmin/user_upload/docs/kara_smierci.pdf (dostęp: 30.03.2011).
- Kara śmierci w 2009 roku: Chiny muszą odtajnić dane o przeprowadzanych egzekucjach*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6917/589/category/9/neste/3.html (dostęp: 2.04.2011).
- Kara śmierci w 2010 roku: Kraje wykonujące egzekucję stają się wyjątkiem*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/7226/589/category/9.html (dostęp: 7.04.2011).
- Parlament Europejski potępia karę śmierci dla Sakineh Mohamadi Asztiani*, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+IMPRESS+20100907IPR81610+0+DOC+XML+V0//PL> (dostęp: 2.04.2011).
- Pilna akcja Iran: Młodociany zabójca zagrożony egzekucją*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6751/589/category/9/neste/5.html (dostęp: 7.04.2011).
- W Japonii dokonuje się egzekucji na chorych psychicznie skazańcach*, http://amnesty.org.pl/no_cache/archiwum/aktualnosci-strona-artykulu/article/6708/589/category/9/neste/5.html (dostęp: 7.04.2011).

Summary

International regulations of death penalty on the world

The article states that countries which use death penalty towards under-age persons and disabled people ignore international law, by eliminating from the society those who are not yet fully shaped entities or their psyche may not allow them to function accurately in the community.

Despite of many religious conditions or situation of a country no man should be executed for a different beliefs or pursuit of truth. In XXI century in many countries death penalty is a tool to eradicate people who trust in verity and freedom of speech.

Abolitionist demands are gaining the advantage over the retentionism argumentation, because they are simply more practical. Moreover, taking everything into account, there can be said that imprisonment would be a better solution than capital punishment, if only prison conditions were harder and convicted could work off his faults to satisfy the need of social justice.